

Ymateb ysgrifenedig gan Lywodraeth Cymru i adroddiad y Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol - Amser rhoi diwedd ar dlodi plant: sut y gall Cymru wneud yn well

RHAGFYR 2023

Hoffwn ddiolch i aelodau'r Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol am eu hadroddiad: *Amser rhoi diwedd ar dlodi plant: sut y gall Cymru wneud yn well*. Mae fy swyddogion a minnau wedi ei ystyried yn ofalus.

Fel y mae'r Pwyllgor yn ymwybodol, bydd ein dull gweithredu strategol o fynd i'r afael â thlodi plant yn cael ei adlewyrchu yn ein Strategaeth Tlodi Plant, sydd i'w chyhoeddi yn y flwyddyn newydd. Mae'r gwaith ymgysylltu ac ymgynghori a wnaed i ddatblygu'r Strategaeth Tlodi Plant (y Strategaeth) wedi helpu Llywodraeth Cymru i ddeall ble, fel rhan o'n gwaith ehangach i gyflawni'r Rhaglen Lywodraethu, y mae angen inni ganolbwyntio ein hymdrechion. Y nod yn hyn o beth yw sicrhau'r effaith fwyaf wrth fynd i'r afael â thlodi plant mewn cyn lleied o amser â phosibl, a chynnal y newid hwnnw.

Mae'r Strategaeth yn fframwaith lefel uchel i'n galluogi i fanteisio i'r eithaf ar yr ysgogiadau sydd ar gael i ni ar draws y llywodraeth er mwyn helpu i ddileu tlodi plant. Mae yna gamau y mae angen i ni eu cymryd, a chamau yr ydym yn eu cymryd, i sicrhau y gall sefydliadau gydweithio'n well a gweithio gyda phartneriaid i fynd i'r afael â thlodi plant fel nod cyffredin. Byddwn yn gweithio gyda'n partneriaid er mwyn helpu i gyflwyno gwaith trawsbynciol i gyflawni hyn.

Rwyf wedi ymrwymo i fynd i'r afael â thlodi plant fel prif flaenoriaeth, yn yr un modd â Llywodraeth Cymru. Byddwn yn parhau i fanteisio ar yr holl ysgogiadau sydd ar gael i ni, gan chwarae rôl arweiniol wrth gydgyssylltu camau ehangach i weithio tuag at ddileu tlodi plant yng Nghymru.

Rwy'n ymateb i argymhellion y Pwyllgor isod.

Argymhelliad 1

Wrth ddiweddarau ei dull strategol o fynd i'r afael â thlodi plant, dylai Llywodraeth Cymru wneud yr hyn a ganlyn:

- I. Gosod **targedau** interim a rhai tymor hwy ar gyfer lleihau tlodi plant gan ddysgu o'r dulliau a ddefnyddir mewn gwledydd eraill fel yr Alban a Seland Newydd. Dylai'r rhain anelu at ostyngiadau uchelgeisiol a realistig yn nifer y plant mewn tlodi cymharol, tlodi absoliwt, amddifadedd materol a thlodi parhaus.
- II. Cyhoeddi **cynllun gweithredu** manwl yn nodi sut y bydd yn cyflawni ei thargedau. Dylai pob gweithgaredd yn y cynllun gweithredu nodi pa Weinidog sy'n gyfrifol am ei gyflawni, amserlenni, a sut y caiff ei fonitro. Dylid cyhoeddi'r cynllun gweithredu o fewn chwe mis ar ôl cyhoeddi'r Strategaeth derfynol.

Ymateb: Derbyn mewn egwyddor

- I. Mae gwaith i ddatblygu fframwaith monitro cadarn yn cael ei ddatblygu ar fyrder. Bydd y fframwaith yn ystyried y dangosyddion cenedlaethol a'r cerrig milltir cenedlaethol sydd gennym yn eu lle o dan Ddeddf Llesiant

Cenedlaethau'r Dyfodol. Credwn y bydd fframwaith sy'n seiliedig ar ystod o fesurau yn adlewyrchu cynnydd yn erbyn ein dull o ymdrin â'r gyfres gymhleth hon o broblemau yn fwy cywir nag y byddai mesur sy'n seiliedig ar dargedau yn unig. Y ffordd fwyaf effeithiol o weithredu targedau yw drwy ddull gweithredu cydgysylltiedig ar draws pob lefel lle caiff pwerau perthnasol eu dal. Byddwn yn parhau i gysylltu â Llywodraeth yr Alban i ddeall cwrpas ac effaith ei chyfres o ymyriadau o ran y rhai sy'n byw mewn tlodi. Er hynny, mae ystod o bwerau pwysig ar dlodi plant nad ydynt wedi'u datganoli yng Nghymru, sy'n cyfyngu ar werth cymharu â gwledydd fel yr Alban neu Seland Newydd, gan gofio wrth gwrs bod budd-daliadau lles a threth yn arfau allweddol ar gyfer mynd i'r afael â thlodi.

Er mwyn datblygu trefniadau monitro clir, rydym wedi ymrwymo i geisio cyngor ymchwil annibynnol yn ystod 2024 ar ddangosyddion tlodi cenedlaethol addas, argaeledd data a fframwaith i fonitro a dangos atebolrwydd tryloyw wrth adrodd ar ein cynnydd o ran mynd i'r afael â thlodi. Byddwn hefyd yn parhau i baratoi adroddiad llawn ar gynnydd yn erbyn y Strategaeth bob tair blynedd, fel sy'n ofynnol o dan Fesur Plant a Theuluoedd 2010. Fel rhan o'r gwaith hwn, bydd pobl â phrofiad uniongyrchol, gan gynnwys plant a phobl ifanc, yn dweud wrthym a ydym yn gwneud cynnydd ai peidio yn erbyn y Strategaeth.

- II. Yn hytrach na chael cynllun gweithredu cyffredinol, mae'r Strategaeth Tlodi Plant yn darparu fframwaith lle mae cynlluniau gweithredu ar wahân ar draws portffolios y Gweinidogion sy'n manylu ar gynnydd a'i fesur o dan y gweithgaredd perthnasol yn y Rhaglen Lywodraethu. Bydd y Strategaeth newydd yn cefnogi blaenoriaethu, integreiddio a chydweithio, gan annog partneriaid i weithio mewn ffyrdd newydd neu wahanol er mwyn cael yr effaith fwyaf.

Goblygiadau Ariannol –

Dim.

Argymhelliad 2

Dylai Llywodraeth Cymru roi ffocws llawer cliriach ar **hawliau plant** yn ei Strategaeth derfynol, **gan gyfeirio at erthyglau unigol** a defnyddio'r pum egwyddor a nodir yn 'Y Ffordd Gywir'. Dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod yr hyn a ddywedwyd wrthi gan blant, pobl ifanc, rhieni a gofawyr yn cyd-fynd yn uniongyrchol â'r camau gweithredu penodol sy'n cael blaenoriaeth yn y Strategaeth derfynol, er mwyn mynd i'r afael ag anghenion y grwpiau o blant y mae tlodi'n fwyaf tebygol o effeithio arnynt.

Ymateb: Derbyn

Bydd y Strategaeth derfynol yn cynnwys cyfeiriad cliriach a mwy penodol at erthyglau unigol Confensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

Bydd y Strategaeth derfynol hefyd yn cynnwys cyfeiriad at '[Y Ffordd Gywir](#)' o dan Amcan 5. Wrth inni weithio gyda phartneriaid er mwyn cryfhau trefniadau cydweithio, dod o hyd i ddatrysiadau gyda'n gilydd a hybu arferion da, bydd yn bwysig sicrhau ein

bod ni gyda'n gilydd yn mabwysiadu dull gweithredu seiliedig ar hawliau plant. Bydd 5 egwyddor 'Y Ffordd Gywir' yn llywio hyn.

Mae'r ymrwymïadau a geir o dan y 5 amcan yn y Strategaeth wedi cael eu llywio gan yr hyn a ddywedwyd wrthym gan blant, pobl ifanc, rhieni a gofalwyr a'r sefydliadau sy'n eu cefnogi.

Roedd yr ymatebion i'r ymgynghoriad ffurfiol ar y Strategaeth ddrafft yn nodi'n glir mai'r amcanion a'r blaenoriaethau a nodir yn y Strategaeth yw'r rhai cywir.

O'r rhai a atebodd gwestiynau ynghylch a oeddent yn cytuno y dylai Amcanion 1-5 fod yn amcanion yn y strategaeth:

- roedd 92% yn cytuno ag Amcan 1
- roedd 94% yn cytuno ag Amcan 2
- roedd 91% yn cytuno ag Amcan 3
- roedd 89% yn cytuno ag Amcan 4
- roedd 93% yn cytuno ag Amcan 5

O'r rhai a atebodd gwestiynau ynghylch a oeddent yn cytuno y dylai blaenoriaethau 1-5 fod yn flaenoriaethau yn y strategaeth:

- roedd 87% yn cytuno â Blaenoriaeth 1
- roedd 89% yn cytuno â Blaenoriaeth 2
- roedd 88% yn cytuno â Blaenoriaeth 3
- roedd 86% yn cytuno â Blaenoriaeth 4
- roedd 87% yn cytuno â Blaenoriaeth 5

Byddwn yn adolygu'r Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant (CRIA) i nodi'r dystiolaeth gan blant a phobl ifanc a sut y dylanwadodd hyn ar y Strategaeth gyda mwy o eglurder.

Byddwn hefyd yn cyhoeddi adroddiad mwy manwl o'r dystiolaeth a gasglwyd drwy waith ymgysylltu cyn ymgynghori gan y rhai sydd â phrofiad uniongyrchol o dlodi a'r sefydliadau sy'n eu cefnogi.

Goblygiadau Ariannol

Dim.

Argymhelliad 3

Dylai Llywodraeth Cymru flaenoriaethu rhaglenni lle mae tystiolaeth glir eu bod yn effeithiol o ran lleihau tlodi plant, a dylai ddarparu cyllid cynaliadwy i raglenni sydd wedi profi eu gwerth. Dylai'r blaenoriaethu hwn lywio dyraniadau yng nghyllidebau'r dyfodol.

Ymateb: Derbyn

Dylid bob amser neilltuo adnoddau i'r meysydd lle y maent fwyaf effeithiol. Mae hyn yn arbennig o berthnasol pan fo adnoddau'n fwyaf cyfyngedig. Felly mae wedi bod yn ystyriaeth allweddol ym mhrosesau cyllideb 2023-24 a 2024-25 Llywodraeth Cymru.

Rydym yn nodi'n glir y dylid cynnal a chryfhau momentwm trawslywodraethol ar fynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldeb ar bob cyfle, er mwyn cefnogi plant, pobl ifanc a theuluoedd. Rydym hefyd yn glir ynghylch pwysigrwydd parhau i asesu'n ofalus effeithiau cronus ein penderfyniadau ar y rhai sy'n byw mewn tlodi.

Bydd ein gwaith o dan y Strategaeth Tlodi Plant yn canolbwyntio ar y rhaglenni a'r ymyriadau hynny sy'n cael yr effaith fwyaf o ran lleihau tlodi plant o fewn ein pwerau datganoledig.

Rydym yn cyhoeddi Asesiad Effaith Integredig Strategol ochr yn ochr â'r Gyllideb ddrafft, sy'n amlinellu'r dystiolaeth gyd-destunol sy'n sail i'n penderfyniadau am wariant, gan gynnwys y rheini sy'n ymwneud â phlant a phobl ifanc. Mae hyn yn helpu i sicrhau ein bod yn blaenoriaethu'r rhaglenni cywir. Mae'r Asesiad Effaith Integredig Strategol yn un o gyfres o ddogfennau a gyhoeddwyd fel rhan o'r Gyllideb ddrafft ac mae'n hanfodol i nodi tueddiadau allweddol, effeithiau strategol a chronus ar lefel portffolio, ar draws ystod o feysydd, gan gynnwys rhoi ystyriaeth briodol ar draws y gofynion statudol.

Rydym yn parhau i amlinellu'r camau yr ydym yn eu cymryd i ddiwygio gwelliannau i brosesau treth a chyllideb fel rhan o'n Cynllun Gwella'r Gyllideb a gyhoeddir ochr yn ochr â'r Gyllideb ddrafft. Rydym hefyd yn cydweithio â'r Grŵp Cynghori ar Wella ac Asesu Effaith y Gyllideb i archwilio sut i ymgymryd â'r Asesiad Effaith Integredig Strategol yn y dyfodol.

Caiff asesiadau effaith manwl, gan gynnwys Asesiad o'r Effaith ar Hawliau Plant, eu cynnal fel rhan o'n prosesau parhaus ar gyfer datblygu ac adolygu polisïau.

Goblygiadau Ariannol –

Dim.

Argymhelliad 4

Dylai Llywodraeth Cymru roi'r wybodaeth ddiweddaraf am y cynnydd o ran datblygu System Fudd-daliadau i Gymru, gan gynnwys:

- I. Cerrig milltir y mae'n disgwyl eu cyflawni dros y flwyddyn nesaf, amserlenni ar gyfer rhoi camau gweithredu eraill ar waith, a sut mae'n bwriadu mynd i'r afael â rhwystrau rhag gweithredu system gydlynol fel meini prawf cymhwysedd, ansicrwydd ynghylch rhannu data, a heriau technolegol.
- II. Pa ystyriaeth y mae wedi'i rhoi i sut y gall y cynlluniau peilot sy'n cael eu cynnal yn yr Alban i gynnwys yr Adran Gwaith a Phensiynau lywio ei gwaith ar System Fudd-daliadau i Gymru.
- III. Dadansoddiad o sut y gellid cyflwyno fersiwn o Daliad Plant yr Alban yng Nghymru yn y dyfodol.

Dylai Llywodraeth Cymru egluro'r amseru ar gyfer y diweddariadau cynnydd chwe-misol a addawyd mewn ymateb i argymhelliad 5 yn ein hadroddiad dyled a chostau byw.

Ymateb: Derbyn

I. Mae Cyngor Partneriaeth Cymru, sy'n cynnwys pob un o'r 22 o awdurdodau lleol, wedi cytuno ar y canlynol:

- drafft terfynol y Siarter ar gyfer darparu Budd-daliadau Cymru (Atodiad A)
- sefydlu Grŵp Llywio allanol i ddatblygu cynllun gweithredu a goruchwyllo ei waith
- enwebu cynrychiolwyr ar gyfer y Grŵp Llywio allanol
- cynllun ar gyfer adroddiadau diweddarau rheolaidd ar gynnydd i symleiddio'r gwaith o weinyddu budd-daliadau, grantiau a thaliadau Cymru

Er mwyn cynnal y ffocws ar ddatblygu cynllun gweithredu ar fyrder, mae swyddogion yn gweithio gyda Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru i gadarnhau aelodaeth y Grŵp Llywio allanol, a fydd yn cynnal ei gyfarfod cyntaf ym mis Ionawr 2024. Bydd y Grŵp Llywio allanol yn darparu diweddariadau rheolaidd ar gynnydd i Gyngor Partneriaeth Cymru a bydd y rhain yn cael eu rhannu gyda'r Pwyllgor Cydraddoldeb a Chyfiawnder Cymdeithasol.

Byddaf yn parhau i roi'r wybodaeth ddiweddaraf i Aelodau'r Senedd wrth inni wneud cynnydd yn erbyn y camau gweithredu hyn.

II. Mae swyddogion Llywodraeth Cymru yn cysylltu'n rheolaidd â swyddogion Llywodraeth yr Alban i ddysgu gwersi o'i phrofiad o ddarparu budd-daliadau, a'i gwaith o fabwysiadu fframwaith gwerthuso a Siarter. Byddwn yn archwilio'n ofalus y cynlluniau peilot sy'n cael eu cynllunio gan Social Security Scotland ar gyfer gwaith ar y cyd gyda'r Adran Gwaith a Phensiynau i ddeall sut y gallai deilliannau lywio ein dull gweithredu ar gyfer darparu budd-daliadau, taliadau a grantiau i Gymru.

III. Nid yw'r setliad datganoli yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i weithredu cynllun sy'n debyg i Daliad Plant yr Alban. Fodd bynnag, rydym yn gwneud gwaith manwl i sefydlu yn fwy clir y cydbwysedd rhwng pwerau a gedwir yn ôl a rhai datganoledig yn y maes hwn, yn ogystal â chysylltu â Llywodraeth yr Alban i ddeall cwmbras, effaith a heriau eu taliad plant.

Mae paragraff 130 o Atodlen 7A i Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2017) yn nodi bod cynlluniau nawdd cymdeithasol a gefnogir gan arian cyhoeddus yn faterion a gedwir yn ôl gan Senedd y DU ac na all Senedd Cymru ddeddfu arnynt. Mae'r diffiniad o gynlluniau nawdd cymdeithasol yn benodol yn cynnwys cynlluniau sy'n darparu cymorth ariannol at ddibenion nawdd cymdeithasol ac yn benodol, mae'n cynnwys darparu cymorth i unigolion sy'n gymwys oherwydd henaint, goroesedd, anabledd, salwch, analluogrwydd, anaf, diweithdra, mamolaeth neu ofal plant neu eraill sydd angen gofal, sy'n gymwys oherwydd incwm isel, neu mewn perthynas â'u costau tai.

Mae Deddf yr Alban 1998 yn rhoi pwerau cyfyngedig i Lywodraeth yr Alban ar gyfer elfennau o nawdd cymdeithasol. O ganlyniad, mae Llywodraeth yr Alban hefyd yn derbyn cyllid canlyniadol Barnett ar gyfer nawdd cymdeithasol, rhywbeth nad yw ar gael i Lywodraeth Cymru o dan y setliad datganoli presennol.

Argymhellir bod diweddariadau mewn ymateb i argymhelliad 5 adroddiad Dyled a Chostau Byw y Pwyllgor yn cyd-fynd â'r adroddiadau cynnydd i Gyngor Partneriaeth Cymru. Bydd y trefniadau ar gyfer hyn yn cael eu trafod gan y Grŵp Llywio allanol ym mis Ionawr 2024.

Goblygiadau Ariannol –

Dim.

Argymhelliad 5

Dylai Llywodraeth Cymru ymrwymo i ariannu darpariaeth gofal plant ddi-dor a fforddiadwy drwy'r cyllid canlyniadol Barnett y bydd yn ei gael o ganlyniad i'r cynnydd mewn gwariant ar ofal plant yn Lloegr. Dylai ddatblygu cynlluniau ar gyfer gwneud hyn erbyn mis Gorffennaf 2024.

Ymateb: Derbyn mewn Egwyddor

Mae datblygu cefnogaeth o ansawdd uchel i blant a theuluoedd yn y blynyddoedd cynnar wedi bod yn flaenoriaeth hirsefydlog i Lywodraeth Cymru, ac mae'r ymrwymiad hwn yn cael ei adlewyrchu yn y Rhaglen Lywodraethu ac yn y Cytundeb Cydweithio. Darparodd ein Grant Plant a Chymunedau sy'n cefnogi gweithgareddau atal ac ymyrryd cynnar i blant, pobl ifanc a'u teuluoedd gyllid gwerth £172.269m yn 2023-24. Mae dysgu a gofal o ansawdd uchel yn y blynyddoedd cynnar yn cefnogi datblygiad plant ac yn chwarae rhan bwysig o ran eu paratoi ar gyfer bywyd yr ysgol a mynd i'r afael â'r bwlbh cyrhaeddiad. Bydd hyn yn sicrhau'r deilliannau gorau posibl o ran datblygiad y plentyn i gefnogi'r dechrau gorau mewn bywyd, yn enwedig i'n plant mwyaf difreintiedig.

Ers 2022, o ganlyniad i'r gwaith o ehangu'r rhaglen Dechrau'n Deg, mae 4,589 o leoedd gofal plant ychwanegol wedi'u cynnig, a chyfleoedd wedi'u hestyn i'r rhai sy'n hyfforddi neu ar gyrion gwaith. Mae Llywodraeth Cymru yn wynebu'r sefyllfa ariannol fwyaf heriol yr ydym wedi'i hwynebu ers datganoli. Mae hyn yn golygu bod angen inni flaenoriaethu'r adnoddau cyfyngedig sydd gennym. O ganlyniad i'r amodau economaidd anodd iawn a wynebwn, mae hyn yn golygu nad ydym mewn sefyllfa ar hyn o bryd i gadarnhau unrhyw ymrwymadau newydd ar gyfer gwaith ehangu gofal plant wedi'i ariannu y tu hwnt i'r ymrwymadau yr ydym eisoes wedi'u cyhoeddi.

Yn unol ag arfer hirsefydlog gan Lywodraeth Cymru, bydd unrhyw symiau canlyniadol ar gyfer 2024-25 a dderbynnir drwy fformiwla Barnett yn cael eu rheoli drwy broses y Gyllideb ddrafft yn seiliedig ar y cyllid a ddaw i law. Pan fo achos dros ddefnyddio'r cyllid canlyniadol at ddibenion tebyg, bydd Gweinidogion Cymru yn dosbarthu yn unol â blaenoriaethau.

Goblygiadau Ariannol –

Dim.

Argymhelliad 6

Pan fydd y cyfle cyntaf yn codi, dylai Llywodraeth Cymru sicrhau bod ei hymdrechion i fynd i'r afael â thlodi plant yn cael eu cydgysylltu'n well ar draws y llywodraeth drwy benodi Gweinidog Babanod, Plant a Phobl Ifanc penodedig i fod yn gyfrifol am fynd i'r afael â thlodi plant. Yn y cyfamser, dylai'r Prif Weinidog gymryd cyfrifoldeb am y maes hwn, fel sy'n cael ei wneud yn Iwerddon ac a oedd gynt yn cael ei wneud yn Seland Newydd.

Ymateb: Gwrthod

Y Prif Weinidog sy'n gyfrifol am ddyrannu portffolios gweinidogol, ond mae pob un o Weinidogion Cymru yn gyfrifol am fynd i'r afael â thlodi o fewn eu portffolios. Mae gan y Gweinidog Cyfiawnder Cymdeithasol a'r Prif Chwip gyfrifoldebau penodol sy'n ymwneud â chydlynau mesurau i liniaru tlodi plant ac mae'n trafod yn rheolaidd â'r Gweinidogion eraill fuddiannau cyffredin mewn perthynas â thlodi ac anghydraddoldebau.

Mae dyletswydd ar bob aelod o'r Cabinet fel Gweinidogion Cymru i roi sylw dyledus i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn.

Mae'r ddyletswydd 'sylw dyledus' a nodir yn adran 1 o Fesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011 yn gymwys i holl Weinidogion Cymru pan fyddant yn arfer unrhyw un neu ragor o'u swyddogaethau.

Mae'r Strategaeth yn cadarnhau y byddwn yn parhau i fynd ati mewn modd sy'n canolbwyntio ar hawliau plant o gyflawni ein Rhaglen Lywodraethu, yn unol â Chonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn, gyda mynd i'r afael â thlodi ac anghydraddoldeb yn ffactorau ysgogi polisi trawsbynciol.

Goblygiadau Ariannol –

Dim.